

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Dětský domov Opava

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Rybí trh 171/14, 746 01 Opava
Zřizovatel:	Moravskoslezský kraj
Ředitel:	Mgr. Milan Škrabal
Typ zařízení:	dětský domov
Kapacita:	48
Datum návštěvy:	21. května 2020
Datum vydání zprávy:	16. června 2020
Návštěvu provedli:	Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Štěpán Jílka

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹ Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na svou zástupkyni, tedy na mě.²

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Dětské domovy jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.³

Cílem návštěv je **posílit ochranu před špatným zacházením**.⁴ Návštěvy realizuji i v této době ovlivněné epidemií onemocnění COVID-19. Jsem si vědoma závažnosti situace a zásahu do již tak komplikovaného chodu zařízení. Plním však svůj zákonný úkol a právníci Kanceláře veřejného ochránce práv,⁵ které provedením návštěvy zpravidla pověřuji, postupují obezřetně s respektem k situaci v zařízení. Samozřejmostí je používání ochranných pomůcek, dodržování stanovených preventivních opatření, negativní výsledek testování na onemocnění COVID-19 a absence jakýchkoliv příznaků onemocnění.

Vzhledem k situaci probíhají současné návštěvy **po předchozím telefonickém ohlášení**. Návštěva spočívá v rozhovoru s ředitelem, prohlídce zařízení, rozhovorech se zaměstnanci a dětmi a studiu vnitřních předpisů zařízení vydaných v souvislosti s epidemií onemocnění COVID-19. Ve zprávě se soustředím pouze na aspekty špatného zacházení, které bezprostředně souvisí s dopady epidemie onemocnění COVID-19.

Cílem návštěvy je zjistit, **jakým způsobem epidemie zasáhla do života zařízení**, jaká opatření zařízení v souvislosti s ní přijalo, z jakých informací a pokynů přitom vycházelo a zda jimi nezákonně nezasáhlo do práv dětí.

---

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv. Více na www.ochrance.cz, v sekci *Veřejný ochránce práv, Rozdělení působnosti*.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

Cílem návštěvy je působit preventivně pro případ, že by se situace v budoucnu opakovala.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíši zprávu**, ve které popíšu svá zjištění a případné **návrhy ke změně**. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění.

Zprávu pošlu zařízení **se žádostí o vyjádření** k popsaným zjištěním a navrženým opatřením.⁶ Pokud budu vyjádření považovat za **dostatečná**, vyrozumím o tom ředitele. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Pokud vyjádření **zařízení nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁷ Rovněž mohu přijet na tzv. následnou (opakovanou) návštěvu.

Pokud se během návštěv setkám s obecným (systémovým) problémem, který vytváří či zvyšuje riziko špatného zacházení a jehož řešení není v možnostech samotného zařízení, oslovím s požadavkem na jeho nápravu příslušné státní orgány.

Po ukončení vzájemné komunikace se zařízením **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** na svých internetových stránkách⁸ a v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁹

Charakteristika zařízení

Dětský domov Opava je zřizován Moravskoslezským krajem. Má kapacitu 48 dětí (v době návštěvy jich bylo evidováno 41). Všechny rodinné skupiny jsou umístěny v jedné budově. Součástí areálu je rovněž zahrada a dvůr.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla dne 21. května 2020 po předchozím telefonickém ohlášení. Ohlášení bylo provedeno z důvodu mimořádnosti návštěvy v době pandemie COVID-19. Na začátku návštěvy zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) předali řediteli pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost. Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Bc. Tereza Gajdušková a Mgr. Štěpán Jílka.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili dvě rodinné skupiny. Hovořili s ředitelem, se sociální pracovníci, zástupkyní ředitele, s vychovatelkou a čtyřmi dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji. Oceňuji také ochotu zástupců zařízení vést podnětný dialog již v průběhu návštěvy.

---

6 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

8 Na stránkách www.ochrance.cz v sekci *Ochrana osob omezených na svobodě*.

9 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Zjištění z návštěvy

---

1. Krizové řízení během epidemie

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“ nebo „ministerstvo“) oslovilo ředitele školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy v souvislosti s nastupující epidemií onemocnění Covid-19 poprvé dne 11. března 2020. Informovalo je o aktuálním zákazu osobní přítomnosti žáků ve školách a o některých doporučeních směrem k případnému omezení kontaktu dětí v zařízeních s osobami mimo zařízení:

- povolení pobytu dětí mimo zařízení (dále jen „**dovolenky**“) označilo ministerstvo za věc, která je **plně v kompetenci ředitele zařízení** (ve spolupráci s OSPOD, případně hygienickou stanicí), přičemž je nezbytné posoudit zejména vhodnost pobytu dítěte mimo zařízení z hlediska zdravotních a hygienických podmínek,
- ministerstvo **nedoporučilo zákaz návštěv** dětí v zařízeních.

Ředitel v této souvislosti poukázal na fakt, že mu v době nástupu epidemie chyběly některé praktické informace a instrukce k tomu, jak by měl postupovat. Jako příklad uváděl situaci, kdy by se v domově někdo z dětí nebo personálu nakazil. Připojil se proto k iniciativě Asociace náhradní výchovy, která dne 18. března 2020 oslovila ministerstvo s baterií sedmi otázek týkajících se postupů ředitelů v souvislosti s epidemií.¹⁰

MŠMT na tento podnět Asociace reagovalo dne 19. března 2020 vydáním metodického doporučení. Na základě informací v něm uvedených vypracoval ředitel dne 23. března 2020 „Krizový plán dětského domova ke koronaviru a možné karanténě“. Následnou metodickou pomoc ze strany ministerstva již ředitel hodnotil jako dostatečnou.

Nedostatek informací, kterému zařízení musela čelit v úvodu epidemie, považuji za **pochybení MŠMT**. Souhlasím také s názorem Asociace náhradní výchovy, že doporučení jednotlivých institucí, které by měly situaci řešit (především Ministerstva práce a sociálních věcí, MŠMT a jednotlivých krajů) byla zejména v počátku mnohdy protichůdná a v řadě aspektů rozdílná. Tento problém se týkal například režimu návštěv, kdy MŠMT omezení návštěv dětí v zařízení v dopisu ze dne 11. března 2020 „nedoporučilo“,¹¹ což mohlo vést ředitele oprávněně k názoru, že konečné rozhodnutí je na nich, kdežto Ministerstvo práce a sociálních věcí, v jehož gesci jsou například zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, v materiálu ze dne 17. března 2020 jednoznačně uvedlo, že zařízení podle zákona nejsou oprávněna návštěvy plošně zakázat, a pokud by tak učinila, nepřiměřeně by tím zasáhla

---

10 Celý podnět je zveřejněn na webových stránkách Asociace náhradní výchovy www.asociacenahradnivychovy.cz.

11 Dopis ředitele Odboru středního a vyššího odborného vzdělávání a institucionální výchovy Ing. Bc. Petra Bannerta, Ph.D., ředitelům školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy ze dne 11. března 2020.

do práv dětí.¹² Situace ředitelů tak byla minimálně v první fázi epidemie opravdu nezáviděníhodná.

S ohledem na výše uvedené jsem se rozhodla, že po ukončení této minisérie návštěv oslovím ministra školství, mládeže a tělovýchovy, seznámím jej se svými poznatky z návštěv a požádám o vyhotovení jasných a srozumitelných pravidel (metodického materiálu) pro ředitele zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, tak aby se nepřehledná situace neopakovala. Ředitelé by v podobných případech měli mít jasné informace, jak postupovat a jaká opatření přijmout, aby byl jejich postup v souladu se zákonem. Za tímto účelem ministra rovněž požádám, aby oslovil ředitele jednotlivých zařízení a zjistil, jakým praktickým problémům museli během epidemie čelit, a toto při vypracovávání metodického materiálu zohlednil.

2. Dostupnost ochranných a desinfekčních pomůcek

Zařízení se za celou dobu epidemie nemuselo potýkat s nedostatkem ochranných pomůcek. Ředitel v této souvislosti vyzdvihl přístup zřizovatele, kterým je Moravskoslezský kraj. Zmínil a ocenil také aktivitu veřejnosti v tomto směru. Zařízení samo se v průběhu epidemie zapojilo do výroby roušek, z nichž část si ponechalo, část předalo zřizovateli, který celou akci organizoval. Rovněž desinfekčních prostředků mělo zařízení od zřizovatele po celou dobu epidemie dostatek.

3. Kontakt dětí s rodinou (blízkými) během epidemie

Ředitel se úpravou kontaktu mezi dětmi v zařízení a jejich rodinami/blízkými začal zabývat v momentě, kdy byl pro celé území České republiky vyhlášen nouzový stav, tedy 12. března 2020. Sociální pracovníci tehdy uložil, aby telefonicky kontaktovala rodiče všech dětí a domluvila se s nimi na následujícím:

- víkendové pobyty dětí u rodiny (tzv. „dovolenky“) nebudou do odvolání realizovány s výjimkou těch, které měly proběhnout o víkendu 13. – 15. března 2020,
- návštěvy nejsou zakázány, pouze z hygienického a bezpečnostního hlediska nejsou doporučovány; děti mohou být s rodiči v kontaktu telefonicky, e-maily, mohou využít Skype.

V případě **dovolenek** jsem již v minulosti poukazovala na to, že důvodem pro jejich nepovolání nemůže být obecné konstatování o výjimečné epidemiologické situaci, ale pouze konkrétní situace v rodině (např. karanténa rodičů). Nevím, za jakých podmínek vznikala telefonická dohoda s rodiči o tom, že o dovolenky po určitou dobu žádat nebudou. Obecně ale s podobnými dohodami nesouhlasím, neboť rodiče jsou při nich ve značně obtížné pozici, a lze mít proto pochybnosti o jejich dobrovolnosti (bez ohledu na konkrétní situaci v navštíveném zařízení). Do budoucna proto doporučuji tyto plošné dohody neuzavírat a žádosti řešit individuálně podle situace v dané rodině.

---

¹² Souhrnné stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí k výkonu sociálně-právní ochraně dětí v situaci nouzového stavu a karanténních opatření ze dne 17. března 2020.

Děti bylo možné **navštívit** před hlavním vchodem do zařízení, a to za přísných hygienických podmínek – obě strany musely mít roušku, dítě obdrželo od vychovatele jednorázové gumové rukavice, které byly po návratu na rodinnou skupinu vyhozeny, dítě si po návratu důkladně umylo ruce a vychovatel mu je nastříkal desinfekcí.¹³ Zaměstnanci i děti během návštěvy doplnili popsaná pravidla tak, že návštěvy trvaly 10 až 15 minut a byl u nich přítomen někdo z personálu, tak aby bylo zajištěno, že nedojde k porušení nastavených pravidel.

Jsem si vědoma toho, že ředitel o podobě návštěv rozhodoval v době prudkého nárůstu počtu nakažených onemocnění Covid-19. Ve společnosti tehdy panoval strach, že budeme počty nakažených a zemřelých následovat silně zasažené státy jižní Evropy, a ředitel tedy musel v podstatě ze dne na den začít poměřovat práva dětí na kontakt s rodinami se svou povinností zabezpečit zdraví a život dětí i zaměstnanců v zařízení. Vážím toho, že se ředitel ani v této náročné chvíli nerozhodl k absolutnímu zákazu osobního kontaktu mezi dětmi a jejich blízkými. Podle mých dosavadních zjištění ze sítě školských zařízení se rozhodně nejedná o běžný přístup.

I přes výše uvedené pro případ, že by se podobná situace opakovala, formuluji tři doporučení. První se týká **délky návštěv**. Z předložených statistik vyplývá, že možnost návštěvy využili blízcí pouze 5 dětí z celkového počtu 41 (v období od vyhlášení nouzového stavu dne 12. března 2020 do realizace návštěvy dne 21. května 2020 proběhlo celkem 9 návštěv). Za jeden z možných důvodů, proč návštěv neproběhlo více, považuji striktně omezenou délku návštěvy. Pro rodiny či blízké dětí, kteří nežijí v Opavě či jejím okolí, může být obtížné absolvovat cestu z domova do zařízení, pokud mohou dítě vidět pouhých 10 až 15 minut. To ostatně během návštěvy potvrdily některé děti. Neznám důvod, který vedl ředitele ke stanovení takto striktního časového limitu pro jednu návštěvu. Domnívám se, že delší doba kontaktu by (samozřejmě při dodržení všech pravidel) nijak výrazně nezvyšovala riziko přenosu nákazy. V případě, že by se podobná situace vyžadující úpravu kontaktu rodičů s dětmi opakovala, navrhuji **navýšit časovou dotaci pro jednu návštěvu**.

Moje druhé doporučení se týká **přítomnosti personálu během návštěvy**. Ačkoliv v tomto případě chápu, za jakým účelem ředitel toto pravidlo přijal, jeho uplatňováním zařízení nedovoleně zasahuje do práv dítěte a jeho blízkých. Tzv. „asistovaný styk“ (tj. styk pod dohledem třetí osoby) může rodičům a dítěti nařídít pouze soud.¹⁴ Pokud soud styk rodiče s dítětem neupraví, zařízení nemá oprávnění návštěvy podmiňovat přítomností třetí osoby. V případě, že by se podobná situace opakovala, navrhuji proto, aby personál kontroloval dodržování pravidel **distančním způsobem** (na dohled, nikoliv na doslech), např. pohledem z okna, tak aby bylo dítěti a jeho blízkým poskytnuto soukromí.

Poslední mé doporučení v oblasti návštěv se týká prostoru, ve kterém návštěvy probíhají. Za účelem zvýšení komfortu návštěv bych v budoucnu doporučila, pokud je to možné, umožnit jejich realizaci také v prostoru krytém proti dešti/sněhu.

---

13 Viz bod č. 8 *Krizového plánu*.

14 Ustanovení § 888 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Opatření:

- 1) **Neuzavírat s rodiči plošné dohody o tom, že po určitou dobu nebudou žádat o dovolenky; žádosti řešit individuálně (průběžně).**
- 2) **Prodloužit maximální délku návštěv (průběžně).**
- 3) **Kontrolovat dodržování bezpečnostních pravidel během návštěvy distančním způsobem (průběžně).**
- 4) **Při nepřízní počasí umožnit realizaci návštěv v prostoru krytém proti dešti/sněhu (průběžně).**

4. Vycházky dětí mimo areál domova

Vycházky mimo areál měly děti zakázány od vyhlášení nouzového stavu. Děti mohly pouze na dvůr či zahradu zařízení. Pokud chtěly něco koupit, zajišťovali to vychovatelé. V týdnu, ve kterém proběhla návštěva, se začal režim rozvolňovat – v souladu s obecným doporučením měli dovoleno opustit zařízení maturanti a studenti učilišť za účelem přípravy na závěrečné zkoušky. V týdnu, který měl následovat (od 25. května 2020) pak ředitel plánoval obnovit možnost samostatných vycházek u všech dětí. Zatím však pouze na 1 hodinu denně a s podmínkou zákazu vstupu do obchodního centra a do prostor multikina. Děti se od stejného data rovněž mohly vrátit do zájmových kroužků (gymnastika, volejbal, ...).

Samostatné vycházky (resp. možnost jejich omezení) žádný metodický pokyn Ministerstva vydaný v době epidemie neupravuje. Ředitel toto nepostrádal a ani já to nepovažuji za nutné. Při rozhodování, kdy v době epidemie (či jiného obecného ohrožení) vycházky zakázat a kdy opět povolit, doporučuji řediteli vycházet z **obecně platných pravidel** schválených vládou ČR, případně jinými odpovědnými orgány. To znamená, v momentě, kdy byl dne 16. března 2020 zakázán volný pohyb osob s výjimkou cest do zaměstnání, do zdravotnických zařízení, za rodinou a dalších nezbytných cest, bylo zcela namístě omezit rovněž vycházky dětí. Podobně by měl však ředitel postupovat ve chvíli, kdy začne pozvolné uvolňování obecných pravidel pro pobyt mimo domov. Jednoduše řečeno – pro děti v domově by měla platit stejná pravidla jako pro děti žijící v rodinách.

V jiném zařízení stejného typu jsem se setkala s praxí, kdy v době epidemie organizovali společné výlety dětí do přírody či jiná nefrekventovaná místa, aby jim nahradili nedostatek jiného pohybu venku. Zvažte proto, prosím, do budoucna také tuto možnost.

Opatření:

- 5) **Při úpravě pravidel pro samostatné vycházky v době epidemie se řídit obecně platnými pravidly pro volný pohyb osob (průběžně).**
- 6) **Využívat možnosti společných výletů do přírody (průběžně).**

Přehled opatření k nápravě

Průběžně

- Neuzavírat s rodiči plošné dohody o tom, že po určitou dobu nebudou žádat o dovolenky; žádosti řešit individuálně (opatření č. 1).
- Prodloužit maximální délku návštěv (opatření č. 2).
- Kontrolovat dodržování bezpečnostních pravidel během návštěvy distančním způsobem (opatření č. 3).
- Při nepřízní počasí umožnit realizaci návštěv v prostoru krytém proti dešti/sněhu (opatření č. 4).
- Při úpravě pravidel pro samostatné vycházky v době epidemie se řídit obecně platnými pravidly pro volný pohyb osob (opatření č. 5).
- Využívat možnosti společných výletů do přírody (opatření č. 6).